

УДК 432.53

О. М. Садовська

кандидат юридичних наук, доцент
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
кафедра конституційного права та правосуддя
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

ВИБОРЧЕ ПРАВО І ВИБОРЧА СИСТЕМА РЕСПУБЛІКИ БОЛГАРІЯ: НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ ВИКЛИКИ

Статтю присвячено аналізу виборчого права, становленню та розвитку виборчої системи Болгарії, яка протягом століття перебувала у пошуках моделі, що є адекватною сучасним демократичним практикам.

Ключові слова: Болгарія, вибори, виборче право, мажоритарна система, пропорційна система.

Відомо, що поняття виборчого права містить дві складові: об'єктивне та суб'єктивне право. Саме в суб'єктивному, як базовому політичному праві людини, реалізується право громадянина на участь у здійсненні державної влади через можливість обирати та бути обраним до основних структур центральної та місцевої влади. Протягом часу сформувалася й відповідна інституційна процедура, як комплексний цілісний виборчий процес, що дозволяє переводити волю виборців в загальнозначущий для суспільства результат. Саме спосіб визначення виборчого результату став сутністю та змістом виборчої системи, яка існує сьогодні практично в кожній державі.

Дослідження постсоціалістичного розвитку Болгарії, формування політико-правових основ становлення нових демократичних систем залишаються актуальними для українських вчених, по-перше, тожністю демократичних політичних процесів в обох країнах. По-друге, Болгарія — член ЄС, і аналіз досвіду гармонізації національного та європейського законодавства може бути корисним у розвитку процесів європейської інтеграції України. Крім того, в Україні проживає найбільша у світі болгарська діаспора, для якої важливим є інформованість про реалізацію прав і свобод громадян на історичній батьківщині, а також конституційно-правове регулювання взаємовідносин влади і суспільства, виразником яких стають результати різного рівня виборів.

Метою статті є аналіз виборчого права та виборчої системи Болгарії, яка характеризує ступінь її демократичного розвитку та є прикладом адаптації норм політико-правової сфери до сучасних європейських практик.

Теоретичну основу статті складають наукові праці зарубіжних та вітчизняних дослідників з проблем виборчого процесу, аналізу виборчих систем та правового статусу людини, особливостей легітимації політичних інститутів в умовах демократичного транзиту та болгарського зокрема (В. Бурдяк, Елкліт Й. Л. Кочубей, Л. Климанська, Ле Дюк Лоуренс, А. Пахарев, О. Романюк, Ф. Рудич, М. І. Мілова та ін.) [1].

У болгарській юридичній і політологічній літературі (Г. Блізнашкі, А.-М. Валімовська, Е. Друмева, Г. Карасімеонов, П.-Є. Мігев, С. Начева, Б. Спасов, І. Спасов, С. Стойчев, та ін.) проблеми виборчого права і виборчих систем стали одним із напрямів досліджень із самого початку демократичного переходу. Автори відзначають, що в оцінці виборчої практики необхідно відрізнити їх форму і зміст. Часто політично і юридично оформлене право обирати і бути обраним не відповідає реальному змістові. Сьогодні виборчі системи існують у більшості країн світу, але тільки в третині з них вони здійснюються на практиці, в 1/5 проводяться однопартійні «вибори», а в деяких взагалі право на вибір є досить сумнівним [2].

Виборчі системи мають давню історію. В окремих країнах вони поступово затверджувалися протягом століть. Хоча французька й американська буржуазні революції проголосили всіх людей рівними, право голосу тоді дістали далеко не всі громадяни. Навіть у такій країні, як США, жінки дістали його лише 1920 році. Тільки у 1965 році у виборчому праві були скасовані останні обмеження для них — тест на грамотність, расова належність, такса за голосування [3]. У багатьох країнах рівність у праві вибору настала тільки у другій половині ХХ ст.

Історично першою виникла і сформувалася мажоритарна виборча система, яка оснований на принципі більшості. Ця система мала певні недоліки, оскільки не дозволяла реально представляти громадські інтереси. Як коректив такого варіанту виникають різновиди цієї системи та пропорційна виборча система. Пропорційна система, яка виникла наприкінці ХІХ ст. з претензією забезпечити вищий ступінь представництва, стає особливо популярною після Другої світової війни. Вона добре функціонує в державах зі сталою багатопартійною системою, оскільки дозволяє репрезентувати в парламенті всі найвпливовіші партії.

Для Болгарії обидва типи виборчих систем не є новими. Вони застосовуються ще з часів Третьої болгарської держави, тобто після 1879 року. Вчені підраховали, що відтоді в процесі 48 виборів до парламенту (7 — до Великих Народних Зборів і 41 — до Народних Зборів) — 28 проводилися за мажоритарною, 18 — за пропорційною і 2 — за змішаною системою (у різних варіантах) [4]. Такий стан не дозволяє стверджувати, що Болгарія має сталу національну традицію або стійку політичну практику проведення виборів, й досі перебуває у пошуку моделі виборчої системи.

Фактично болгарське виборче право бере початок від Тирновської конституції і Закону про вибори представників до Звичайних і Великих народних зборів від 1880 року [5]. Закон закріпив поширену в Європі мажоритарну систему із загальним, рівним і прямим виборчим правом. Виняток становить період 1882–1885 років (так званий режим повноважень), коли вводилися не тільки майновий і освітній цензи, але й непрямі вибори. У 1945 році законом було обмежено виборче право для осіб, які в будь-якій формі мали відношення до фашизму. У певні періоди вводились обмеження виборчого права для жінок.

З 1911 року в Болгарії практично діє пропорційна виборча система. Саме тоді було проведено в певному розумінні експеримент, оскільки в

результаті виборів тільки 10 % мандатів було отримано за пропорційною системою, а 90 % — за мажоритарною. Після перевороту 1934 року партії в Болгарії було заборонено, і в парламенті розпочався тривалий період «безпартійного режиму». Тільки восени 1944 року пропорційна система знову запрацювала, хоча й ненадовго. З 1947 року встановлюється нова модель суспільно-політичного життя за новою Конституцією і нове оформлення виборчого законодавства, яке діяло понад сорок років [6].

Після падіння в 1989 р. соціалістичного режиму Т. Живкова, Болгарія повертається до класичних моделей виборчої системи. На відміну від багатьох постсоціалістичних країн, болгар не створювали нову виборчу систему, а по суті відтворили не зовсім забуту, але з різних причин відкинуту політичну традицію і практику. В умовах бурхливих політичних процесів, під сильним впливом рішень Національного круглого столу 1990 р., було ухвалено Закон про вибори до Великих Народних Зборів (ВНЗ), який передбачав введення змішаної системи [7]. У ній механічно поєднувалися елементи мажоритарної і пропорційної систем. Відповідно до цього закону, з 400 депутатів ВНЗ 200 обираються за мажоритарною системою в два тури, а ще 200 — за пропорційною. Вибори до Народних Зборів (НЗ) проводяться за пропорційною системою. Такий варіант дозволяє визначити як характер вимог громадян до кандидатів, так і ступінь впливу на суспільство партій та інших ідейно-політичних утворень.

Відповідно до ст. 10 Конституції Болгарії та інших законів, вибори проводяться на основі загального, рівного, прямого і таємного виборчого права, яким володіє кожний 18-річний болгарський громадянин (незалежно від способу отримання громадянства), крім недієздатних та осіб, що позбавлені свободи і знаходяться в місцях покарання. Слід підкреслити, що на відміну від деяких країн (Бельгія, Греція, Данія та ін.), відмова від участі у виборах не може мати ніяких санкціонованих негативних наслідків, тобто штраф, арешт і т. п. [8]. Віковий ценз є загальною умовою дієздатності за болгарським правом, який передбачає відповідну фізичну та соціальну зрілість. Щодо інституту громадянства слід підкреслити, що європейські інтеграційні процеси відбиваються на його змісті в напрямі можливого субсидіарного громадянства, коли поруч із національним формується громадянство Європейського Союзу¹.

Законом, зокрема Виборчим кодексом (ст. 6, 7), визначено види виборів, а саме: вибори народних представників до ВНЗ, вибори народних представників до НЗ, вибори президента та віце-президента, вибори громадських радників та вибори кметів (голів місцевої влади) [9].

За Законом про вибори з останніми змінами та доповненнями, право призначати парламентські і місцеві вибори в Болгарії належить президентові країни. Вибори президента і віце-президента призначають Народні Збори. Особливістю є те, що на виборах президента і віце-президента вся

¹ Маастрихтський договір (7.02.1992 р.), створюючи «Європейський Союз», ввів нове поняття «громадянство Союзу». Ст. 8 п. 1 підкреслює: «Створюється громадянство Союзу. Особа, яка є громадянином держави-члена, є громадянином Союзу». Деякі зміни зроблено було у 2000 р. у Ніцці в Хартії основних прав.

країна розглядається як одномандатний виборчий район, у якому кожна кандидатська пара обирається за одним списком. На місцевих виборах кожна громада є багатомандатним виборчим районом по виборах громадських радників і одномандатним — по виборах кмета. Виборчий процес здійснюється виключно болгарською мовою. Цікаво, що голосування проходить за кольоровими бюлетенями — синій, червоний, зелений, помаранчевий колір або білі бюлетені з одною, двома чи трьома кольоровими смужками. Не допускається використовувати комбінацію кольорів національного прапора. Партія чи коаліція має право одержати такий само колір бюлетеня, як і на попередніх виборах [10]. Але з 1996 р. вибори президента проводяться лише за білими бюлетенями. Така зміна мала глибокий зміст. Цим підкреслювалося, що президентська інституція, яка уособлює інститут глави держави, не може бути пов'язана і залежна від будь-якої політичної сили. Президент впродовж п'яти років уособлює єдність всієї нації.

Виборча система включає і проведення референдумів. Національні та місцеві референдуми проводяться на основі загального, рівного, прямого виборчого права при таємному голосуванні. Рішення про національний референдум приймає парламент. На його підставі президент визначає дату голосування. Рішення про проведення місцевого референдуму приймає громадська рада. Але слід підкреслити, що уперше за двадцять останніх років референдум буде проведено лише у 2013 році [11].

Перші демократичні вибори, які відбулися в червні 1990 року, можна вважати стартом трансформації болгарського суспільства. Від результатів цих виборів залежало спрямування болгарської демократичної трансформації. Болгарія — єдина країна у Східній Європі, яка пов'язувала перші демократичні вибори з розробкою нової Конституції. Тому цей процес почався з виборів до Великих Народних Зборів, які мали прийняти Конституцію або внести зміни до чинної.

Результати виборів були несподіваними, особливо для опозиції. БСП (наступниця БКП), яка привела до краху соціалізму, одержала абсолютну більшість голосів. У Великих Народних Зборах вона отримала за пропорційною системою 47,25 % місць, а в мажоритарному суперництві — ще більше: 211 місць з 400. СДС дістав 144, а БЗНС — 16 депутатських мандатів. Несподіванкою нового парламенту стала поява нової партії — Рух за права і свободи (РПС) з 23 мандатами. Ця партія етнічних турків, легітимність якої довго оскаржувалася, завжди здобувала в парламенті політичні дивіденди, підтримуючи, залежно від обставин, ту чи іншу силу [12]. Значення виборів 1990 року полягає в тому, що вони були першими демократичними виборами, як вважали західні експерти і спостерігачі. Однак це твердження заперечують болгарські політики і вчені. Вони вважають вибори демократичними, але не чесними. Їх результати так і не були оприлюднені.

Свідченням пошуку адекватної виборчої процедури перехідного періоду є проведення 1 червня 1996 року болгарських «праймериз» щодо висунення спільного кандидата демократичних сил на президентські вибори. Це було першою спробою в Європі впровадити адаптований до національних

умов варіант американської системи. У практичному плані попередні вибори дали змогу, на думку політолога І. Кристева, розрубати «гордіїв вузол», зав'язаний тодішнім президентом Ж. Желевим і Союзом демократичних сил — найбільшою і найактивнішою опозиційною політичною силою в Болгарії [13]. Особливістю болгарської ситуації було те, що американські «праймериз» проводилися в рамках однієї демократичної сили — СДС.

Цікаву картину представляли парламентські та президентські вибори 2001 року. Цей рік болгарські дослідники назвали роком «двох див» [14]. Результати виборів 2001 року стали сенсацією, оскільки нове політичне утворення — Національний рух Сімеона Другого (НРСД) — отримало парламентську більшість — 42,74 % голосів та 120 депутатських місць з 240 у Народних Зборах. 26 липня 2001 року колишній спадкоємець царського престолу Сімеон Другий Сакскобургготський обійняв посаду прем'єр-міністра. Успіх НРСД свідчить, що багато виборців, розчарувавшись у політиці попередніх урядів, віддали голоси новій силі, повіривши у можливість «дива». Адже вони втомилися від нескінченних реформ, демократизації, приватизації, які, всупереч сподіванням, погіршували умови їхнього життя. Такі результати політики і деякі вчені розцінювали як провал болгарського перехідного періоду.

Друге «диво» — вибори президента — також здивували і болгар, і весь світ: якщо колишній монарх став прем'єром, то колишній комуніст-соціаліст Г. Пирванов — президентом, хоча вони ніколи не перебували на вершинах влади. Успіх Г. Пирванова, на думку політологів, не був пов'язаний безпосередньо з впливом БСП, оскільки її прибічників у суспільстві значно менше, ніж ті 54 % виборців, які віддали йому голоси. Вірогідно, значення мала його особиста поміркованість і толерантність. В його виборчій кампанії не спостерігалось прямих атак на суперників і погрози компроматом. З ім'ям Г. Пирванова пов'язувалась еволюція БСП до європейських лівих цінностей і проатлантична зовнішньополітична орієнтація.

Зовсім в інших умовах проходили вибори до парламенту 2005, 2009 рр. і президентські вибори 2006, 2011 рр.: по-перше, Болгарія була запрошена до ЄС, визначені конкретні терміни вступу; по-друге, Болгарія стала членом ЄС; по-третє, удосконалювалася законодавча база відповідно до європейських вимог, зокрема виборче законодавство, що сприяло формуванню іншого політичного клімату.

У 2007 році Болгарія вперше обирала своїх представників до Європарламенту, що теж було новим випробуванням для виборчої системи. Стаття 5 Закону про вибори в Європейський парламент правом обирати представників Республіки Болгарія наділяє кожного 18-річного болгарського громадянина, крім офіційно позбавлених законодавством, а також 18-річних громадян держав-членів ЄС, які мають статус осіб, що постійно або останні шість місяців до виборів мешкають в РБ і звертаються з офіційною декларацією про бажання взяти участь у голосуванні. Стаття 6 проголошує, що правом бути обраним до Європейського парламенту володіють усі 21-річні болгарські громадяни (крім позбавлених цього права за законодавством),

що і не є громадянами будь-якої держави, яка не є членом ЄС. Громадяни держав-членів ЄС також можуть бути обраними, якщо вони постійно проживають в країні останні два роки до виборів і звернулися до відповідних установ з офіційною декларацією про бажання бути обраними. Кожний кандидат має право зареєструватися у виборах тільки в одній державі-члені ЄС [15].

Парламентські вибори 2005 року, незважаючи на різні оцінки, стали для Болгарії випробуванням на «європейскість», тобто спроможність політичних сил знаходити можливі компромісні форми взаємодії та їх правове врегулювання, заради вступу в ЄС в означений термін. Партії змінили акценти партійних програм, продемонстрували прагнення до компромісу і створення коаліцій правими і правочентристськими партіями, збільшилися можливості лівих. «Коаліція за Болгарію» (БСП та ін.) здобула перемогу на виборах (33,98 %). НРСД прагнув зберегти позицію центру, хоча його авторитет знизився (21,83 %). Однак вони виявили кризову ситуацію на правому фланзі, в якому поряд із традиційним СДС (ОДС) — 8,44 %, виникли нові партії. Серйозні заявки на участь у політичному змаганні були у партії ДСВ (Демократи за сильну Болгарію) на чолі з колишнім прем'єром І. Костовим (7,07 %). Особливе місце зайняла радикальна націоналістична партія «Атака» (8,93 %) [16]. Ці вибори розглядалися як виклик коаліційній культурі політичних сил і суспільства в цілому. Мабуть вперше у передвиборній ситуації відчувалось розуміння необхідності політичного компромісу, готовність, але не завжди вміння, вести політичний діалог.

Президентські вибори 2006 р. проводились на основі Закону про вибори, в них перемогу знову дістав Г. Пирванов, лідер соціалістів. Представник правих сил навіть не вийшов у другий тур, що свідчило про серйозну кризу і необхідність пошуку нових стратегій та нових лідерів на правому фланзі.

Парламентські вибори 2009 р. підтвердили, що розкол у правому політичному секторі привів до перемоги нову політичну силу — партію ГЕРБ (Громадяни за європейський розвиток Болгарії), яка позиціонувалася як центристська партія з європейськими ліберальними цінностями, за яку проголосувало 43,06 %, що забезпечило їй 116 місць з 240 в парламенті. «Коаліція за Болгарію» (БСП) значно погіршила свій результат, але знову друга за впливом на електорат (19,14 %). ДПС підтвердила третє місце — 15,79 %, «Атаці» було віддано 9,36 %, а «сині» здобули лише 6,62 %. На останньому місці партія ПЗС (Порядок, законність, справедливість) — 4,62 %, політична вага якої незначна [17].

Ці вибори віддзеркалюють ті тенденції, які існують у болгарському суспільстві як частині європейського співтовариства, в політичному та в економічному плані, і вимушують політичні сили шукати відповіді на ризики та загрози, які стоять перед ЄС та Болгарією. Саме зовнішній чинник змусив політичну еліту вчитися жити за правилами і намагатися відстоювати національні інтереси. Бажання вступити до ЄС згуртувало суспільство і стало основою національного консенсусу, хоча шлях був складний і потребував консолідації зусиль еліти і суспільства. Членство в ЄС сьогодні ста-

вить нові вимоги і закликає політичні сили до консолідації, хоча це дуже складний процес. Болгарія залишається однією з найбідніших країн, яка не в змозі засвоїти єврофонди в окремих галузях, звинувачена в корупції і т. п.

Практика двох останніх років демонструє раціоналізм болгарської політики, прагнення до європейськості, що відбилися у президентській кампанії 2011 р. і політиці президента Р. Плевнелієва, який уособлює нову політичну еліту і нові тенденції у діяльності інституту президентства. Ці вибори проводилися за новим Виборчим кодексом, який не є досконалим, оскільки окремі статті, на думку представників деяких партій, не відповідають Конституції щодо обмеження виборчого права громадян. Його доповнено рядом вимог до кандидатів, зокрема, йдеться про болгарське громадянство батьків, відсутність терміну позбавлення волі, законодавче підтвердження дієздатності та ін. [18].

Таким чином, можна констатувати, що практика проведення виборів в болгарському соціально-політичному просторі має давню історію. Завдяки до демократичних перетворень кінця ХХ ст. в болгарській політичній практиці застосовувалися класичні виборчі системи, які знайшли своє політико-правове та законодавче оформлення на різних етапах демократичного і недемократичного розвитку.

Однак в законодавчій практиці останніх років значну роль відіграв зовнішній фактор, зокрема європейський інтеграційний процес, який вимагав гармонізації національного виборчого законодавства з європейським. Цей процес не завершено, він знаходиться під постійним моніторингом європейських інституцій, які опікуються проблемами дотримання конституційних прав людини.

Список літератури

1. Елкліт Й. Чи можливо виміряти ступінь виборчої демократії? Досвід Болгарії, Кенії, Латвії, Монголії та Непалу // Визначення і вимірювання демократії / За ред. Д. Бітема ; Пер. з англ. — Львів: Літопис, 2005. — С. 129–158; Кочубей Л. Виборчі технології: Навч. посібн. /Л. Кочубей. — К.: Укр. центр політ. менеджменту, 2008. — 332 с.; Климанська Л. Д. Соціально-комунікативні технології в політиці. Таємниці політичної «кухні» / Л. Д. Климанська. — Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2007. — 332 с.; Политические институты и конституционное право Болгарии / Иностранное конституционное право. Под ред. проф. В. Маклакова. — М., 1996. — 489 с.; Мілова М. Роль виборів у політичних процесах сучасної Болгарії [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=17&c=159> та ін.
2. Близнашки Г. Конституция и публичноправно законодательство / Г. Близнашки. — С., 1992. — С. 15; Близнашки Г. Парламентарного управления в България / Г. Близнашки. — С., 1995; Валимовска А.-М. Мажоритарната и пропорционалната избирателни системи — произход, модели и варианти /А.-М. Валимовска // Межд. отн. — бр. 5. — 1999. — С. 96.; Друмева Е. Конституционно право/ Е. Друмева. — С.: УИ «Св. Кл. Охридски», 1998; Киров Пл. Избирателни системи и политическа стабилност. / Пл. Киров // Съвременно право. — бр. 2. — 1996; Стойчев С. Избирателни системи и избирателни процедури / С. Стойчев. — С.: УИ «Св. Кл. Охридски», 1998 та ін.
3. Валимовска А.-М. — Вказана праця. — С. 96.
4. Начева С. Конституционниоснови на политическия живот в България / С. Начева // Избирателни закони. — С.: Изд-во «Сиби», 2001. — С. XV (15).

5. Български конституции и конституционни проекти. — С., 1990. — С. 28, 34.
6. Конституция на Народна Република България от 6.12 1947 г. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.parliament.bg/bg/18
7. Закон за избиране на Велико народно събрание // Държавен вестник. — бр. 28 от 6 април 1990 г.; Споразумение за предизборната кампания по радиото и телевизията. 14 май 1990 г. // Кръглата маса. Стенографски протоколи (3 януари — 15 май 1990 г.). — С., 1999. — С. 690–691.
8. Конституция на Република България // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.parliament.bg/bg/const; Закон за избиране на народни представители // Държавен вестник, бр. 44 от 8 май 2001 г.; Избори 1990 г. — Нац. център за изучаване на общественото мнение. — С., 1991. — 132 с.
9. Изборен кодекс // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.parliament.bg/
10. Закон за избиране на народни представители. — С.: Държавен вестник, бр. 44 от 8 май 2001 г.
11. Закон за пряко участие на гражданите в державната власт и местного самоуправление. Чл. 14. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.parliament.bg/; Референдум за развитие на ядрената енергетика в Република България / Информационен лист. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.parliament.bg/
12. Българските избори. 1990–1996. Резултати, анализи, тенденции. — С., 1997. — С. 7.
13. Кръстев И. Предизвикателството: предварителните избори / И. Кръстев // Българските избори. — С. 76.
14. Калинова Е., Баева И. Българските преходи 1939–2005 / Е. Калинова, И. Баева. — С.: Парадигма, 2006. — С. 328.
15. Закон за избиране на представители на Република България в Европейския парламент // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.parliament.bg/; Смешена Комисия по европейските въпроси (СКПВ) / Пленарни заседания на Народно Собрание. 2006 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.parliament.bg/
16. Избори — 2005 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.dps.bg/; www.izbori2005/bg/; Политолози за кризата в «Синята коалиция» — Избори 2011 // [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.dnevnik.bg/ izbori2011/ 2011/09/1148911_politoloji/; Костов И. Трусове в СДС може да се предизвикане от ГЕРБ / И. Костов // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.dnes.dir.bg/news/kostov
17. Избори — 2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.dps.bg/; www.izbori2009/bg/.
18. Изборен кодекс, януари 2011 // [Електронний ресурс] — Режим доступу: novinar.net; Деталь.: Мілова М. І. Про деякі аспекти «європеїзації» болгарського політичного життя в контексті президентських виборів 2011 року / М. І. Мілова // Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації: Український науковий журнал. — К., 2012. — № 2. — С. 145–151.

О. Н. Садовская

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра конституционного права и правосудия
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

**ИЗБИРАТЕЛЬНОЕ ПРАВО И ИЗБИРАТЕЛЬНАЯ СИСТЕМА
РЕСПУБЛИКИ БОЛГАРИЯ: НАЦИОНАЛЬНАЯ ПРАКТИКА
И ЕВРОПЕЙСКИЕ ВЫЗОВЫ**

Резюме

Статья посвящена становлению и развитию избирательной системы Болгарии, которая на протяжении столетия находилась в поисках модели, адекватной современным демократическим практикам. Акцентировано внимание, что задолго до демократических преобразований конца XX ст. в болгарской политической практике применялись классические избирательные системы, которые нашли свое законодательное оформление на разных этапах демократического и недемократического развития. Аргументировано, что в законодательной практике последних лет значительную роль играет внешний фактор, в частности европейский интеграционный процесс, который потребовал гармонизации национального избирательного законодательства с европейским.

Ключевые слова: Болгария, выборы, избирательное право, мажоритарная система, пропорциональная система.

O. N. Sadovskaya

Odessa I. I. Mechnikov National University,
The Department of Constitutional Law and Justice
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

**ELECTIVE LAW AND ELECTIVE SYSTEM OF REPUBLIC
OF BULGARIA: NATIONAL PRACTICE AND EUROPEAN
CHALLENGES**

Summary

The article is devoted becoming and development of the electoral system of Bulgaria which during a century was in search of model witch is adequate to modern democratic practices. Attention is accented, that long before democratic transformations of end of XX cent. the classic electoral systems which found the legalization on the different stages of democratic and undemocratic development were used in Bulgarian political practice. It is justified, that in legislative practice of the last years a considerable role is played by an external factor, in particular the European integration process which has demanded of harmonization of national electoral legislation with European one.

Key words: Bulgaria, elections, elective law, majoritarian system, proportional system.